

ERMENİ TERÖR FAALİYETLERİNE DAİR

Rövşen Alizade¹

ÖZET

Bu çalışmamızda, Ermeni Terör Örgütlerinin ortaya çıkışı, bu örgütlerin kilise ve din adamlarından destek görmesi gibi hususlar ele alınmasının yanı sıra, Türkler aleyhine düzenlenen kanlı eylemlerden de söz edilmektedir. Ermeni Meselesini uluslararası arenada kullanan emperyalist güçlerin desteğiyle bu meselenin veya Büyük Ermenistan kurma hayalinin peşinden sürüklenen Ermeni Terör Örgütlerinin, Türk diplomatlarına karşı düzenledikleri terör eylemlerini bir şantaj malzemesi olarak kullandıkları görülmektedir.

Suni olarak oluşturulmuş Ermeni Meselesinin, bölgede tampon bir devlet oluşturmak amacıyla ortaya atılmasının yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerinin gelişmesini engellemek için çıkarıldığı da fark edilmektedir. Bu bakımdan bugünkü Ermenistan'a biçilen rolün değişmemiş olması veya bu ülkeyi Türkiye Cumhuriyetine karşı kullanma gayretlerinin olması da Ermeni Terörünü tetikleyen başlıca nedenlerden sayılabilir.

Anahtar Kelimeler: Ermeni Meselesi, Ermeni terör örgütleri, Türkiye Cumhuriyeti.

¹ *Yrd. Doç. Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*

ABOUT ARMENIAN TERROR ACTIVITIES

SUMMARY

In this study, the matters such as the emergence of Armenian Terror Organizations and being supported of these organizations from church and religious men are discussed as well as it is mentioned about bloody activities organized against Turks. With the support of imperialist powers that use Armenian Matter in international arena, it is seen that Armenian Terror Organizations drifting after this matter or the dream of establishing Great Armenia use the terror activities organized against Turkish diplomats as a blackmail material.

Beside it is seen that Armenian matter that is artificially created has been put forward in order to form a buffer state in the region, That it has been put forward to prevent the development of the relationships of Turkish Republic with the other Turkic Republics is realized. In this regard, that the role casted for Armenia today has not been changed or that they have a power to use this country against Turkish Republic can be regarded as the main reasons triggering Armenian Terror.

Keywords: Armenian Matter, Armenian terror organizations, the Republic of Turkey

GİRİŞ

Ermenilerin Türkler tarafından yok olmaktan korunduğu ve günümüze gelmelerinin Türkler sayesinde olduğu bilinen bir teoridir. Söz konusu teori, Ermeniler tarafından çıkarılan ve ideolojiye teslim olmamış dergilerde, gazetelerde açıkça ortaya konulmuştur. Sagogat Dergisi ve yazarı Başrahip Karakin Kazancıyan bunlara sadece bir örnek olabilir. Kazancıyan, Fatih Sultan Mehmet ile Bursa Ermeni Kilisesi Metropoliti Hovakim'in dostluğuna yer vermekte ve ikisi arasında geçen bir konuşmayı aktarmaktadır. Kazancıyan, Fatih'in İstanbul'u alma niyetini dostu olan Piskopos Hovakim ile paylaştığını ve Fatih'e de "Allah Krallığını aziz etsin ve dünyaya yaysın" deyip rafizi kabul ettikleri Bizanslılardan kendilerini kurtarması için Fatih Sultan Mehmet'in Kılıcı'na Kilise'de bir hafta dua ettiğini kaydetmektedir.² Başka bir Ermeni yazarı Papazian da, varlıklarını ve kendilerine özgü Hıristiyanlıklarını devam ettirmek için Türklerin İstanbul'u almalarını beklediklerini belirtmektedir.³

Türklerin dini kurumlara karşı duyduğu saygıdan yararlanan *terör örgütleri*, Kiliseleri silah deposu haline getirmiş ve Kiliselerle beraber bazı din görevlilerini de işin içine katmaya çalışmışlardır. Bu terör örgütlerinin öncülüğünde Türklere karşı bazı Ermenilerin isyanı, 1890 yılına rastlamaktadır. 1890 tarihinde Türk Devlet yönetiminde bakan, müsteşar, yargı organlarının başkanı sıfatıyla çok sayıda Ermeni görev yapmaktadır. Ermeni Terör Örgütleri; ihtilal partilerinin, Misyonerlerin, Doğulu ve Batılı bazı devletlerin *görevlisi* sıfatı ile Türkleri tarih sahnesinden silmeyi hedef almışlardır.

Birinci Dünya Savaşına girmiş olan Türk Devleti, hem Ermenilerin, hem de Müslüman kitlenin can ve mal güvenliğini Ermeni Terör Örgütlerine karşı koruma tedbirleri almaktaydı. Bu tedbirler arasında, Türk devletinin yönetimi altında bulunan ve daha güvenli kabul edilen başka bir bölgeye *Göç ettirme* (Tehcir) de alınan tedbirlerden biridir.

² Malachia Ormanian, 1994, *Osmanlı Belgelerinde Ermeniler (1915-1920)*, Başbakanlık Devlet Arşivi, Ankara, s.5-vd.

³ Ormanian, a.g.e., s.5-vd.

1-Hınçak Komitesinin Girişimleri

1880'lerin başında Asya, Avrupa ve Afrika'da meydana gelen olaylar, Ermeni meselesinin gündemden düşmesine sebep olmuştu. 1881'de Fransa'nın Tunus'u, 1882'de İngiltere'nin Süveyş Kanalı'nın emniyet için Mısır'ı, Berlin Konferansı ile menfaatlerinin zedelenmesine kızan Rusya'nın İngiltere'den intikam almak için Türkmenistan'ı 1881-1884 arasında işgal ederek Hindistan'ı tehdit eder hale gelmesi, dikkatleri bu olaylara çekmektedir.⁴ Çoğu Türkiye dışında yaşayan ve Türk düşmanı kuruluşlar ve devletlerle ilişkide olan bir grup Ermeni ileri geleni, Ermeni konusunu tekrar gündeme getirmek için kanlı terör faaliyetlerine başlama kararı aldılar. Ermenilerin böyle bir karar almalarına ise, Balkanlardaki Sırların ve Bulgarların terör saçan komitecilik hareketleri ile istiklal istemeleri tesir etmekteydi. Bazı din adamlarının desteğini de alan Avedis Nazarbey adlı Kafkasyalı bir Ermeni'nin başkanlığında 1887'de İsviçre'de *Hınçak Komitesi*'ni kuran Ermeniler, bir süre sonra İngilizlerin yardım vaadi üzerine komitenin merkezini Londra'ya taşıdılar. Bu komite üyelerinin amacı, *Türkiye Ermenistanı*'nı kurtarmak burayı Rus ve İran Ermenistan'ı ile birleştirmek ve bağımsız bir Ermenistan Devleti kurmaktı.⁵

Hınçak Komitesi çok geçmeden İstanbul, İzmir ve Halep'te şubelerini açtı. Başlarına da Tiflis'ten, Batum'dan ve İran'dan gelmiş olan Şivavon, Hegavoryan ve Danielyan adlarındaki Ermeniler geçirildi. Daha önce bu bölgelerde kurulan cemiyetler ve teşkilatlar da bu Hınçak Komitesine katıldılar. Bu üç şehirdeki Hınçak komiteleri derhal faaliyete geçerek, önce kendilerine muhalif olanları sindirdi, sonra da zengin Ermenilerden zorla para toplamaya, vermeyenleri ise öldürmeye başladılar. Gerekli güce kavuştuklarını düşünerek, ilk ciddi isyan teşebbüsünü de İstanbul'da yaptılar. 30 Eylül 1895'de Kumkapı Ermeni Kilisesinde toplanan Hınçak Komitesi üyeleri Türkiye aleyhtarı konuşmalardan sonra Bab-ı Ali'ye yürümek istemişler ise de, bu hareketleri polisler tarafından önlenmiştir. Hınçak komitesinin Türkiye Ermenilerini ayaklandırma girişimlerini istenen hızla ve başarıyla devam ettiremediğini gören bazı militan Ermeni grupları yeni arayışlara girdiler. Buna rağmen Hınçak Komitesi, Ermenilerin bulunduğu diğer şehirlerde de teşkilatlanmaya devam etti.

Hınçak Komitesini yeterince aktif görmeyen ve bu komitenin öncüleri arasında sıkça ortaya çıkan anlaşmazlıklardan şikayet eden Ermeniler, Rus idaresindeki ihtilalci Ermeniler ile birleşerek, 1890 yılında Tiflis'te *Taşnaksutyun Komitesi*'ni kurdular.⁶ Taşnaksutyun

⁴ Mehmet Saray, *Ermenistan ve Türk-Ermeni İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2010, s. 40-41.

⁵ *Ermeni Komitelerinin A'mal ve Harekat-ı İhtilaliyesi, İstanbul 1332 (1916), s. 21-23. Bu kitap Ermeni komitelerinin yıkıcı faaliyetlerini bütün dünyaya anlatmak maksadıyla devlet tarafından Fransızca ve Türkçe bastırılmış idi. Bu kitabın Osmanlı Türkçesi'nde basılan nüshası H. Erdoğan Cengiz tarafından sadeleştirilerek yeni harflere nakledilmiş ve Başbakanlık tarafından 1983'de yeniden bastırılmıştır.*

⁶ Esat Uras, *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, 2. Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 1987, s. 442.

Komitesi'ni kuranların gayesi Rusya'ya dayanarak Türkiye Ermenilerinin istiklalini elde etmek idi. Bunu temin için önce Hınçak Komitesini daha verimli bir çalışmaya sokmak, önderleri arasındaki ihtilafları gidermek, Rusya'da eğitilmiş çeteleri Türkiye'ye sokarak Hınçak Komitesinin emrinde çalıştırmak ve faaliyetlerini Ermeniler arasında yaymak için Troşak adlı bir gazete çıkarma kararı aldılar.

Hınçaklar ve Taşnaklar olarak ün salacak olan bu iki Ermeni teşkilatının kurucuları ve yöneticileri çoğunlukla Rusya Ermenileri'nden oluşmaktaydı. Bu iki ihtilalci, Ermeni teşkilatının faaliyetleri hızla Türkiye Ermenileri arasında yayılmaya başladı. Bastırdıkları bildiriler, gazeteler ve kitaplarla gerçekleri tersyüz ederek, gerektiğinde baskı da kullanarak Ermeni halkını farklı yerlerde isyan ettirmeye muvaffak olmuşlardır. Ermeni ihtilal Komiteleri'nin, halkın yanı sıra, kiliseyi ve din adamlarını da ikna ederek bu ayaklanmalarda kullandıklarını görmekteyiz. Kilisenin ve din adamlarının bir süre sonra bu ihtilal komitelerinin merkezi haline gelmesi ise son derece düşündürücüdür.⁷ Halbuki Ermeni Kilisesi, Müslüman bir devletin idarecileri tarafından 1460'larda tam bir serbestiye kavuşturulmuş ve Hıristiyan nüfusa hizmet vermesi sağlanmıştı. Müslüman Türk halkının gösterdiği bu hoşgörü ve dostluk bizzat kilise tarafından bozulmakta, Hıristiyanlarla Müslümanlar arasına nifak sokulmaktaydı. Tüm bunların dışında Ermeni Kilisesi, Amerikan ve Avrupa ülkelerinin kiliseleri ile ilişkiye girerek oralardan temin ettiği yardımları Ermeni komitelerine aktarmaya başlamışlardır. Ayrıca, Ermeni Kilisesi, zengin Ermenilerden de para toplayarak bu komitelere vermiştir. Ermeni komitecilerinin bir başka para kaynağı da Amerikan misyonerleri olmuştur. Amerikan kiliselerinden eğitim ve yoksul insanlar için misyonerlerin topladıkları paralar yine de Ermeni teşkilatlarına verilmiştir. Van ve Bitlis konsolosu olarak vazife gören Rus General Mayewski, 1895'de hükümetine gönderdiği raporda bu hususta şöyle demektedir: “*Van'daki Amerikan misyoner faaliyetleri de genişlemeye başladı. Zira, gizlice toplanan ve İngiliz konsoloslugu vasıtasıyla Londra'dan alınan paralar Van'a getirilmekte, oradan da, sözde fakirlerin korunması için kurulmuş derneklerle kamufle edilerek ilgililere (komitelere) dağıtılmaktadır.*”⁸ Ermeni komiteleri aldıkları bu paralarla, başta Rusya olmak üzere yabancı ülkelere silah almışlar, büyük devletlerin yardımı ile Trabzon limanından ülkeye sokarak militan olarak eğittikleri Ermenilere vermişlerdir.⁹

2-Ermeni Kilisesi ve Terör Örgütleri

⁷ Ermeni Kilisesi'nin teröre nasıl katkı verdiğini daha yakından incelemek için Bkz.: A. Ali Arslan “*Rusların Güney Kafkasya'da Yayılmalarında Ermeni Ecmiyazın Katogigoslugu'nun Rolü*”, Kafkas Araştırmaları 2, İstanbul, 1996; Erdal İlter, *Ermeni Kilisesi ve Terör*, Kök Yay, Ankara, 1999; Davut Kılıç, “*Rusya'nın Doğu Anadolu Siyasetinde Ecmiyazın Kilisesi'nin Rolü*”, Ermeni Araştırmaları, Sayı 2 (2001).

⁸ General Mayewski, *Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar*, Çev., A. Süslü, Ankara, 1986, s. 38.

⁹ Trabzon'da Ermenilerin 1896 yılında çıkardığı olaylar için bkz., Rahmi Çiçek, “*Trabzon'da Ermeni Nüfusu ve 1896 Ermeni Olayları*”, Türk Kültürü Dergisi, Sayı 451, (Kasım 2000), s. 656-662; Ayrıca bkz., *British Document on Ottoman Armenians, Prime Ministry Directorate General of Press Information*, Vol. II, Ankara, 1983, s. 107.

Elde edilen ve incelenen belgelere veya kanıtlara istinaden net bir şekilde söylenilebilir ki, Osmanlı Devleti'ne karşı başkaldıran, isyan eden *Ermeni Terör Örgütleri*, zaman zaman ve yer yer Kilise'den, din adamlarından ve ruhbanlardan destek göyerek faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Hınçak ve Taşnak gibi örgütler, başarılı olmalarının Kilise'nin desteğine bağlı bulunduğunu fark ederek, bunun için Gregoryen Ermeni Kiliselerini ve din adamlarını, *Ermeni Meselesi*'nin merkezi yapmaya, terörün içine çekmeye çalışmışlardır.¹⁰

Araştırmalara göre denilebilir ki, söz konusu terör örgütleri, ele alıp kullanamadıkları patrikleri, piskoposları ve kilise görevlilerini görevlerinden uzaklaştırma yollarına başvurmuştur. Kilise'yi Ermenilerin öncülü olarak gören, *Ermeni Meselesi*'ni kendi meseleleri sayan patrikler, piskoposlar ve din görevlileri de eksik olmamıştır. Onların, ellerindeki *din silahını*, *kilise kozunu* Türk Devleti'nin ve Türk Milletinin aleyhine oynamakta her hangi bir sakınca görmedikleri gün ışığına çıkartılmıştır. Peki, Kilise'nin kapsamlı yetkiler elde etmesi süreci ne zamandan başlamıştır diye bir soru sorulursa, bu yetki elde etme veya öne çıkma sürecinin, Kilise'nin ihtilal partileriyle işbirliği yapması ve *Ermeni Milleti Nizamnamesi*'nin 1863 yılında Osmanlı Devleti'nin kabul etmesi ile olduğu görülmektedir. Bu Nizamnamenin, Patrikhane'ye, Ermeni Cemaati'ni yönetme yetkisi, ruhban ve sivil halktan oluşan bir *meclis* oluşturma imkânı ve bir nevi bağımsız yönetim anlayışı tanıdığı fark edilmektedir. Bu hakları ve yetkileri alan bazı patriklerin; Nizamnameyi bağımsızlık yolunda ilk adım saydığı, daha fazlasını isteme hayaline kapıldığı ve Avrupa ülkelerinin dikkatini çekmek için girilen ayaklanmalarda, bir kısmı isteyerek, bir kısmı istemeyerek rol aldıkları tespit edilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin altı vilayetini içine alan bir *Ermenistan* kurulması düşüncesinin öncülüğünü, Eçmiyazin Ermeni Katoğikoslarından da destek gören İstanbul Patriği Mıgırdıç Hırimyan'ın yaptığı bilinmektedir. Patrik, takip ettiği siyaseti tehlikeli gören Ermeni sarraf ve ileri gelenlerin tepkisi karşısında, Patriklikten istifa etmiştir. Hırimyan'dan sonra Patrik olan Nerses Varjabetyan (1874-1884), önceki Patrikle aynı politikayı gütmüş, hatta daha ileri gitmiş ve İngiliz Elçisi'nin yardımını sağlamaya çalışmıştır. Önceleri Türkiye lehinde bir politika takip eden Varjabetyan, Doğu Anadolu'da bazı yerlerin Rusya'nın eline geçmesinin kesinleşmiş gibi görünmesi üzerine ümitlenmiş ve bu ortamdaki yararlanmaya çalışmıştır.

Varjabetyan'ın ölümünden sonra Erzurum Piskoposu Harutyun Vehabetyan (1885-1888), Patrik olmuştur. Bu Patrik, öncekilerin politikasını tasvip etmemiş ve Ermenilerin durumunun düzeltilmesi için Avrupa'dan yardım beklemenin faydasızlığına inanmıştır. İnandığı doğrultuda faaliyet göstermiş ve Türkiye lehinde davranmıştır. Ermeni Terör Örgütleri, onun patriklikten ayrılmasına sebep olmuşlardır.

Vehabetyan'dan sonra Horen Aşıkyan (1888-1894), İstanbul Patriği seçilmiştir. Bu patrik, tarafsız olarak bilinirdi. Ancak onun Patriklik dönemi kanlı olaylara neden olur.

¹⁰ Abdurrahman Küçük, *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Ankara, 2009, s. 90.

Kiliselerin silah deposu olduğu haberi her tarafta yayılırdı. Bunu haber alan Erzurum Valisi, Kiliselerde arama yaptırmıştı. Kiliselerin aranması bahane edilerek, *Erzurum Olayı* meydana getirilir. Erzurum Olayı'nı Anadolu'nun diğer yerlerindeki isyanlar takip eder ve bu olaylar sırasında patriklik'e suikast düzenlenir ve patrik yaralanır. Yaralanan patrikin istifası üzerine terör örgütlerinin adamı olan Mateos İzmirliyan (1894-1896) Patrik olur. İzmirliyan'ın Patrik olması, Ermeni ihtilalcilerini de sevindirmiş olur. O, İngiliz Elçiliğine ve İngiltere'ye raporlar gönderir ve Patriğin tam desteğini alan örgütler, *Ermeni bağımsızlığı* adı altındaki isyanları her vilayete yaymaya çalışırlar. Padişah II. Abdulhamit, bu tehlikeli gidişi durdurmakla, isyanları bastırmayı da başarır. Ermeni ileri gelenleri ise, Patrikhane'nin ve kiliselerin olaylarda yer almasını hazmetmemekteydiler. Onlar, İzmirliyan'ın ihtilalci tavrından ve Türk Devleti'ne karşı olan tutumundan bıkmışlardı. Bundan dolayı Patriği istifaya zorlamış ve patrik bu zorlama sonucu istifa ederek 1896 yılında Kudüs'e gitmiştir.¹¹

İzmirliyan'dan sonra İstanbul Patrikliğine Malachia Ormanyan (1896-1908) seçilir. Ormanyan, Osmanlı Devletinden yana olarak bir tavır sergiler. O, Ermenilerin menfaatini Türk hâkimiyetinde görmekte idi ve patrik olunca, Devlet'e bağlılığını bildirir. Kaybolan itimatı Türk Devleti ve Türk milleti nazarında kazanmaya çalışır. Bu itimat üzerine Padişah bir af çıkarır ve bununla sürgüne gönderilmiş veya hapsedilmiş bütün Ermeniler serbest bırakılır.¹²

Ormanyan'ın Türk Devletine bağlılığına ve ılımlı tavrına rağmen, Ermeni Ruhbanlarının bir kısmının yıkıcı faaliyetlerine engel olunamadığı görülmektedir. Türkiye'nin değişik yerlerinde hayali *Ermenistan Devletleri* kurulmaktaydı. Ve bunları tasvip etmeyen Ormanyan, terör örgütlerince istifa etmek zorunda kalır. Ormanyan'ın istifasından sonra ikinci kez, kısa bir süre, yine isyancı İzmirliyan Patrik olur (1908-1909). Ondan sonra Eğişe Turyan (1909-1911) Patriklik makamına getirilir. Turyan'dan sonra XII. Hovhannes Arşuruni (1912-1913) patrik olur. Bundan sonra Zaven Eghiayan (1913-1916) patrik yapılır. Bu patrik *Bağımsız Ermenistan* kurulması için teşkilat kurarak silah ve para yardımı alır. O, aynı zamanda Rum Patrikhanesinin de desteğini, Ermeni ve Rum ittifakını kısmen sağlamış olur. Zararlı faaliyetlerinden dolayı 1916'da Bağdat'a gönderilir. O, Mondros Mütarekesi sırasında, İstanbul'a gelir ve faaliyetlerde bulunur. Mondros Mütarekesi görüşmeleri sırasında ise, Ermeni Katoğikosları ve patriklerin gruplar oluşturarak, Türkiye'deki Ermeniler lehine kararlar aldirmek ve *Ermenistan*'ı kurdurmak yolunda gayretler sarf ettikleri bilinmektedir.¹³

¹¹ Malachia Ormanian, *Osmanlı Arşivi Yıldız Tasnifi-Ermeni Meselesi*, İstanbul, 1989, 1-II., s. 19-20.

¹² Abdurrahman Küçük, a.g.e., Ankara, 2009.

¹³ Ormanian, *Osmanlı Belgelerinde*s. 260-262.

3- ASALA Terör Örgütünün Devreye Girmesi

1908 yılında II. Meşrutiyeti'in ilanıyla *Ermeni İhtilal Komiteleri* faaliyetlerini durdurarak Meşrutiyet'e bağlılıklarını ve Osmanlı Devleti'nin yükselmesine çalışacaklarını ilan ederler. Ancak görülen şudur ki, bu barış ortamı kısa sürmüş ve terör örgütleri yeniden faaliyetlerine başlamıştır. Söz konusu komiteler örgütlerini köylere kadar yaygınlaştırmışlardı.

Ermeni terör örgütlerinin 20. yüzyılın birinci yarısındaki tehcir olayını bahane ederek faaliyete başlamalarının ilk göstergesi ve kurbanı 15 Mart 1921'de öldürülen Osmanlı Türkiye'sinin İçişleri Bakanı Talat Paşa idi. *Nemesis* adı verilen ve Taşnakların içinde yer aldığı bu hareket (örgüt), söz konusu kanlı eylemi Berlin'de Soghomon Tehlirian adlı bir Ermeninin eliyle hayata geçirmiştir. 6 Aralık 1921'de ise, eski Osmanlı Dışişleri Bakanı Sait Halim Paşa Roma'da Arshavir Shirakian adlı diğer bir Ermeni tarafından öldürülmüştür. Bu olaydan dört ay sonra aynı Ermeni, Aram Yerganian adlı bir suç ortağı ile beraber eski Jön Türk yetkililerinden Bahattin Şakir Bey ve Cemal Azmi Bey'e suikast düzenlemişlerdir. Bundan birkaç ay sonra Cemal Paşa iki Ermeni tarafından 21 Temmuz 1922'de yaverleri olan Binbaşı Nusret ve Teğmen Süreyya Bey ile birlikte Tiflis'te öldürülmüştür.¹⁴

İngiltere ve Rusya'nın kurdurduğu Taşnak ve Hınçak komitelerinin Türkiye içerisindeki kışkırtmaları sonucunda meydana gelen isyan ve katliamların yanı sıra Ermeniler, 1905'teki *Yıldız Suikasti*'yle silahlı terör metodolojisinin ilk örneğini vermişlerdir. Talat Paşa ve Cemal Paşa'yı da aynı yöntemlerle şehit eden Ermeniler'in, uzun bir aradan sonra 1965 yılında tekrar terör yöntemine döndükleri görülmektedir. Ocak 1975'te Beyrut'ta kurulan ve bir nevi Hınçak komitesinin devamı niteliğinde olan ASALA terör örgütü, Marksist-Leninçi ideolojiyi benimseyen örgüt olarak, sadece 1984'e kadar 42 Türk diplomatını şehit etmiştir.¹⁵

Bağımsız görünümü altında, aslında ise uluslararası terör hareketinin bir parçası konumunda olan *Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu* (kısaca ASALA), *kurulacak Ermenistan için verilen mücadelenin "Milletlerarası Devrimci Hareketi"nin bir parçası olduğunu ve meselenin, "silahlı mücadele" ile çözüme kavuşacağını savunmuştur.*¹⁶

ASALA, başta Sovyetler Birliği olmakla, Yunanistan, Suriye, Lübnan, Fransa, ABD, İran, Kanada gibi devletlerden destek alarak rahatlıkla faaliyet göstermiş, Türkiye'yi yıpratmak amacıyla terör eylemlerinde bulunmuştur.¹⁷ ASALA'nın kuruluşunu, Lübnan olaylarına bağlayan, Lübnan'daki Filistin kuruluşu örgütlerinin faaliyetleri içerisinde gören, onlardan esinlenerek ortaya çıktığını savunan görüşler olduğu gibi, birkaç Ermeni'nin bir

¹⁴ Zeynep Karaş, *Ermeni Terör Örgütü: Asala*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 39.

¹⁵ Uras, a.g.e., s. 189-204.

¹⁶ Halil Kemal Türközü, *Osmanlı ve Sovyet Belgeleriyle Ermeni Mezalimi*, 3. Bas. Ankara, 1995, s. 22.

¹⁷ Ramazan Tosun, *Cumhuriyet ve Azınlıklar*, Berikan Yay., Ankara, 2009, s. 43.

araya gelerek kurdukları yeni bir terör örgütü olduğunu ve bu örgütün kısa zamanda dönemin en çarpıcı terör olaylarını meydana getirdiğini yazan yayımlar da vardır. Her şeyden önce Ermeni terörünün yeni döneminde ilk hareketlerin Taşnak Ermeni terör örgütünün politikaları ve hedefleri gereği olduğu dikkate alınmalıdır. Taşnakların tarihi süreç içerisinde ve açıklanan dönemde tamamen batı yanlısı, Türk hedeflerini esas alan, terörü kısıtlı uygulayan bir politika izlediği ve Batı devletlerinden destek ve yardım gördüğü, hatta bunlarla işbirliğinde bulunduğu da çeşitli kanıtlarla açıklığa kavuşmuştur.¹⁸

ASALA, 1981 yılı sonunda açıkladığı *siyasi programla* dünya kamuoyuna kendi amaç ve hedeflerini de duyurmuş oldu. *Örgütün amacı Demokratik, sosyalist ve devrimci bir hükümetin önderliğinde birleşmiş bir Ermenistan'ın kurulmasıydı* ve tanımlanan hükümetin neresi olduğu da açıkça belirtilmekteydi. Bu kapsamda Sovyetler Birliği ve sosyalist devletlerden her türlü yardım istenmekte ve “Sovyet Ermenistan’ı halkın uzun savaşı için bir üs olarak” kabul edilmekteydi. Siyasi program adına düzenlenmiş belgede düşmanlar, iki grupta yer almıştı. Bunlardan birincisine *yerel gericiler* denilmekteydi ki, örgüt karşısında bulunan veya yanında bulunmayan Ermeniler idi. Bu Ermenilerin Taşnak Ermeni terörü örgütü olup olmaması meselesi de henüz belirginleşmemiş mesele konumundadır. İkincisi ise, *Uluslararası Emperyalizmin desteklediği Türk emperyalizmi* olarak gösterilmiştir.

ASALA'nın ortaya koymuş olduğu strateji, gerçekleştirilmesi gereken terör eylemlerini, özellikle Türklere veya Türk dostlarına uygulanacak terör saldırılarını kapsamaktaydı. Bu bakımdan Ankara-Paris Havaalanlarının, İstanbul, Kapalıçarşı'da girişilen saldırı ve katliamların Orly saldırısının sebepleri de tamamen ASALA terör olayının boyutu ve yankısı olarak değerlendirilmiştir.¹⁹ Ankara'da Esenboğa Havaalanına bomba koyarak birçok Türk'ün ölmesine, o yılki turizmin kökten baltalanmasına sebep olan Ermeni teröristlerinin bu yaptıklarıyla övünmesi üzerine bir Türkiye vatandaşı (ad-soyadı kayıtlarda Artin Penik olarak geçer) kendini yakarak protestoda bulunmuş, ağır yaralar altında hastanede sorulara cevap verirken şu sözleri söylemiştir: “*Yüz sefer, bin sefer daha yaparım gözümü kırpmadan, kimseye de danışmadan. Bütün dünya, hiç ayırım etmiyorum bunlar birleşsinler. Ne olur yalvarırım bunların kökünü kazısınlar. Yoksa bir gün bütün hükümetler bunlardan bir zarar görecekler. Ben 22 sene Avrupa'da gezdim. Amerika'ya gittim. Bunları biliyorum ben. Onun için artık tahammülüm kalmadı. Bunlara bir ibret olsun diye, bunlar artık vazgeçsinler dedim. Bak samimi söylüyorum size; bu emperyalist oyunudur. Kalkınan Türkiye'yi kapıştırmakla Türkiye'yi sürüklemek istiyorlar. Gayeleri bu, Ermenileri rahatsız ettirmek ve Ermenileri böyle vurdurmak, öldürmek. Dünya kamuoyunda Türkiye'yi kötülemek.*²⁰ ASALA kurulup devreye girdikten bir süre sonra, kökence Ermeni olan katillerin eliyle aşağıda adı geçen Türk diplomat ve yakınlarını şehit ettirmiştir:

1. 22.10.1975 tarihinde Viyana Büyükelçisi Daniş Tunalıgil,

¹⁸ Uras, a.g.e., s. 195.

¹⁹ Uras, a.g.e., s. 197.

²⁰ Sadık Tural, *Ermeni Meselesine Dair*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2008, s. 131-132.

2. 24.10.1975 tarihinde Paris Büyükelçisi İsmail Erez ve şoför Talip Yener,
3. 16.02.1976'da Beyrut'ta Başkatip Oktar Cerit,
4. 09.06.1977'de Vatikan Büyükelçisi Taha Carım,
5. 02.06.1978 tarihinde Madrid Büyükelçisi Necla Kunalp ve Emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu,
6. 12.10.1979'da Lahey Büyükelçisinin oğlu Ahmet Benler,
7. 22.12.1979'da Paris Turizm Müşaviri Yılmaz Çolpan,
8. 31.07.1980'de Atina İdari Ataşesi Galip Özmen ile kızı Neslihan Özmen,
9. 17.12.1980'de Sydney Başkonsolosu Şarık Arıyak ile Güvenlik Ataşesi Engin Sever, Paris Çalışma Ataşesi Reşat Moralı ve Din Görevlisi Tecelli Arı,
10. 09.06.1981'de Cenevre'de görevli sekreter,
11. 24.09.1981'de Paris Güvenlik Ataşesi,
12. 28.01.1982'de Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan,
13. 08.04.1982 tarihinde Ottova Ticaret Müşaviri Kani Güngör,
14. 04.05.1982'de Boston Fahri Başkonsolosu Orhan Gündüz,
15. 07.06.1982'de Lizbon İdari Ataşesi Erkut Akbay (İdari Ataşesinin hanımı Nadide Akbay da bu suikastta yaralanmış ve 08.01.1983 tarihinde vefat etmiştir),
16. 27.08.1982'de Ottova Askeri Ataşesi Albay Atila Altıkat,
17. 09.09.1982'de Burgaz İdari Ataşesi Bora Sülkin,
18. 09.03.1983'de Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar,
19. 14.07.1983'de Brüksel İdari Ataşesi Dursun Aksoy,
20. 27.07.1983 tarihinde Lizbon Elçilik Müşteşarı Cahide Mihçioğlu,
21. 28.04.1984'de Tahran Büyükelçilik Sekreteri Işık Yönder,
22. 20.06.1984 tarihinde Viyana Çalışma Ataşesi Erdoğan Özen,
23. 19.11.1984'de Viyana Büyükelçilikte görevli memur Enver Ergun,
24. 07.10.1991 tarihinde Atina Basın Ataşesi Çetin Görgü,
25. 11.12.1993 tarihinde Bağdat İdari Ataşesi Çağlar Yücel,
26. 04.07.1994'te Atina Büyükelçisi Müşteşarı Haluk Sipahioğlu.²¹

Yukarıdaki terör eylemlerinin bazılarının JCAG (Ermeni Soykırımı İçin Ermeni Adalet Komandoları) adlı terör teşkilatı tarafından üstlendiğine dair bilgilere önem vermekle,²²

²¹ Esat Uras, *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, İstanbul, 1950 (1. Baskı), İstanbul, 1987 (2. Baskı). *Ermeni Terörü*, <http://www.ermenisorumu.gen.tr/turkce/yanitlar/yanit11.html>, Erişim tarihi: 10.12.2014.

²² Mehmet Saray, a.g.e., s. 212.

belirtmemiz gerekir ki, bu terör örgütünün ASALA ile aynı tarih ve ortamda kurulması ve bazı terör eylemlerini üstlenmesi aslında bu örgütün ASALA'nın uzantısı olduğunu ispat etmektedir. JCAG aynı zamanda Taşnak Partisi'nin askeri kanadı olarak faaliyet göstermiş ve ilk defa 22 Ekim 1975 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Viyana Büyükelçisi Daniş Tunalıgil'in öldürülmesi olayı ile adını dünya kamuoyuna duyurmuştur.

ASALA'nın uzantısı konumunda görülen diğer bir terör örgütü ARA (Ermeni İhtilalci Ordusu/Komandoları), Fransa'da kurulmuş olup ilk kez 14 Temmuz 1983 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Brüksel Büyükelçiliği'nin İdari Ataşesi Dursun Aksoy'un öldürülmesi ile adını duyurdu. Bu örgüt de ırkçılığı savunmasıyla ASALA ile aynı sırada yer almış oldu. ARA gibi bir örgütün her ne kadar ASALA'nın metot ve fikirlerine karşı çıktığı fark edilse de, bazı terör olaylarını, ASALA'yla birlikte üstlenmesiyle hep aynı yolu takip ettikleri görülmektedir.

Ermeni terör örgütlerinin olağanüstü etkinliği sanki dikkatleri daha çok çekmektedir. Özellikle ASALA'nın New York, Los Angeles, Santa Barbara, Madrid, Sidney, Paris gibi şehirlerde büyük bir gizlilik içinde operasyonlar yürütmesi de bunu ispat etmektedir. Bir İsviçre otelinde bir bomba şans eseri patlayınca kadar ASALA'nın birkaç yıl hiçbir elemanının veya üyesinin kimliği tespit edilememiştir. ASALA'nın baş ofisinin Beyrut'ta olduğu tahmin edilmekte, lakin yeri tam olarak bilinmemektedir. Örgütün yayın organı olan *Armenia*'nin adresi hala bulunmamaktadır. Bu yayın organı Beyrut'taki otellere resmi bir dağıtıcı olmadan verilmektedir. Kapsamlı bir şekilde desteklenen Ermeni terör örgütleri, büyük hamlelerden kurtulma ve toparlanma kabiliyetine de sahiptir denilebilir. 1982'de İsrail, Lübnan'ı işgal ettiğinde ASALA karargahını da hedef alarak imha etti. Fakat bu olayın da, ASALA'nın saldırılarına engel olamamış ve akabinde, bu örgüt Ankara Esenboğa Havaalanına öldürücü bir saldırı gerçekleştirmiştir.

Daima bir veya birden fazla devletin açık veya gizli desteğine sahip olan Ermeni terör örgütleri, bu devletlerin hem bir aracı olarak, hem de faaliyetlerinde kamufle amacıyla kullanılmıştır. Türk ve Türkiye düşmanlığı bütün Ermeni terör örgütleri için bir var olma ve devamlılık nedeni arz etmiştir. Ayrıca, Ermeni terör örgütlerinin Türklere yönelik gerçekleştirdikleri suikastlar, sözde soykırıma karşı bir misilleme olarak kabul edilmiş ve bu nedenle Türklere öldürme hakkına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Tarih süreci içerisinde Ermeni terörünün üç aşamayı kapsadığı görülmektedir:

- 1) *Terörle Ermenileri, Ermeni topluluklarını kazanmak veya kendilerine çekmek, bu suretle Ermeni birliğini sağlamak,*
- 2) *Dünya kamuoyuna gücünü ve boyutlarını kabul ettirmek, ilgiyi sağlamak,*
- 3) *Siyasi gelişmelere ve uluslararası çıkar çatışmalarına Türkiye ve Türklük hakkında kullanılacak düşmanlık kaynakları hazırlamaktır.*

XX. yüzyılda Ermeni diasporasının, etkili olabildiği ülkelerde sözde *Ermeni Soykırım Yasasını* kabul ettirmek için girişimlerde bulunması, özellikle Amerika ve Fransa'da da bu konudaki çalışmaların yoğunluğuna neden olmuştur. Bilindiği gibi, farklı tarihlerde ABD'nin bazı eyaletlerinde ve 7 Ekim 2000 tarihinde de Fransa'da Ermeni iddialarına dayalı olan kanun kabul edilmiştir. Bir taraftan, Ermeni teröristleri kadar, kabul eden ülkelerin de yüzkarası niteliğini taşıyan karar daha fazla ülkede kabul ettirilmeye çalışılırken,²³ aynı zamanda, sözde Ermeni Davası'na destek vermeyen diğer milletlere mensup siyaset adamlarını, hükümet yetkililerini, insan hakları uzmanlarını ve tarihçileri susturmaya gayret etmektedirler.²⁴ Ermeni lobilerinin, buldukları ülkelerdeki ekonomik güçlerini kullandıklarına dair pek çok örnek vardır. Amerika'da, seçimler öncesi bunun bariz örnekleri yaşanmıştır. *Ermeni lobisi, Ermeni soykırımı tasarısını desteklemeleri için seçimler öncesi biri Cumhuriyetçi Partili diğeri Demokrat Partili iki rakip adaya yaklaşık 6,5 trilyonluk "bağış" yaptı. Ermeni lobisi 9,3 milyon dolarlık "bağış" ile bu alanda rekor kırdı. Congress Daily gazetesi, sözde Ermeni soykırımı tasarısının destekçisi California Milletvekilleri Cumhuriyetçi Partili James Rogan ve Demokrat Partili Thomas Schiff'e Ermeni lobisinin toplam 9,3 milyon dolar "bağış" yaparak, bu alanda tarihi bir rekora imza attığını yazdı.*²⁵

Çağımızda, Ermeni komitelerinin belli iddialarının takipçilerinden biri de Ermenistan'dır. 23 Ağustos 1990 tarihli *Bağımsızlık Bildirisinin 12. maddesinde "Ermenistan Cumhuriyeti, 1915'te Osmanlı Türkiyesi ve Batı Ermenistan'da gerçekleştirilen soy kırımının uluslararası alanda kabulünün sağlanması yönündeki çabaları destekleyecektir" denilmektedir. İlham kaynağı Sevr Antlaşması olan bu ibarenin, Ermenistan Anayasasına da üstü örtülü olarak girmiş olması enteresandır. Nitekim 1995 tarihli Anayasasında "Bağımsızlık bildirisindeki ulusal hedeflere bağlı kalınacağı" hüküm altına alınmıştır. Bir ülkenin anayasasında bir başka ülke toprağının hedef olarak gösterilmesini tehdit olarak algılamamak güçtür.*²⁶

Bugünkü Ermenistan, kaydettiğimiz yöntemlere kendi gücü hesabına değil, Kafkasya gibi stratejik bir bölgede ciddi bir sorun olmasını isteyen devletlerden aldığı destek ile başvurmaktadır. Bu bakımdan Ermeni Meselesi'nin bölgede tampon bir devlet oluşturmak için ortaya atıldığına katıyen kuşku duyulmamaktadır ve bu fikrin tasdiki için herkese açık olan Osmanlı arşivlerini ve bu arşivlerdeki belgeleri delil olarak göstermek mümkündür. Ayrıca, bugünkü Ermenistan, Türkiye aleyhtarı faaliyetlerin, ihanet şebekelerinin ve bizzat ASALA'nın devamı niteliğinde olan PKK, terör şebekesinin merkezi konumuna gelmiştir. Ermenistan'da *Reya Taze ve Bota Redaksiyon* adlı iki PKK gazetesinin yayımlanmasına izin

²³ Ramazan Tosun, a.g.e., s. 47.

²⁴ Erdal İltter, *Ermeniliğin Siyasi Mesele Haline Dönüştürülmesinde Kilisenin Rolü*, Avrasya Dosyası, C. 2, S. 4, Sonbahar 1995-1996, s. 159.

²⁵ Akşam Gazetesi, 13.10. 2000.

²⁶ Ali Güler (ve diğerleri), *Her Yönüyle Ermeni Sorunu*, Ankara, 2001, s. 332.

verilmesi de bunun göstergesidir. Ayrıca, PKK teröristlerinin bu ülkede barındıkları, destek gördükleri bilinmektedir.²⁷

²⁷ Güler,a.g.e., s. 323.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin 19. Yüzyıl boyunca yaptığı ekonomik, sosyal ve idari reformlarda başarılı olmaması, tam bir sömürgeci-emperyalizm çağının başladığı o devirde, bu devleti rakiplerinin ana hedefi haline getirmişti. Başta Rusya olmak üzere, İngiltere ve Fransa, kendi emellerini gerçekleştirebilmek için Osmanlı Türkiye'sinde yaşayan gayrimüslimlere, özellikle Ermenilere, istiklal vaat ederek, onları Osmanlı idaresi aleyhinde kışkırtmaya başladılar. Rus idaresindeki Tiflis'te kurulan Taşnak, İsviçre'de kurulan Hınçak komitelerini eğiten, onları manen ve maddeten destekleyen sömürgeci devletler, bu iki militan grubun Türkiye'deki Ermenileri örgütleyerek devlet aleyhinde ayaklanmalarına ve pek çok masum insanın ölümüne sebep olmuşlardır. Geline başlıca kanaatlerden biri de şudur ki, Ermeni terör örgütleri özellikle Türklere yönelik olarak kanlı eylemler gerçekleştirmiş ve bazı ülkeler tarafından destek görerek sözde Ermeni soykırımını sürekli gündemde tutabilmişlerdir. Sözde Ermeni soykırımını iddialarını kabul ettirmenin dışında Türkiye'den tazminat ve toprak koparmayı nihai olarak hedeflemişlerdir. ASALA mensuplarının gerçekleştirdikleri kanlı eylemleri intikam duyguları gibi nedenlere dayandırmaya ve bununla fazla tepki çekmemeye çalıştıkları görülse de, bu örgütün ırkçı örgüt olarak insanlığa karşı suç işlediğini birçok kurum ve kuruluşlar, siyasi şahıslar, aydın ve sivil insanlar dile getirmekle kalmamış, tepkilerini de ortaya koymuşlardır.

KAYNAKÇA

ARSLAN, Ali A, 1996, *Rusların Güney Kafkasya 'da Yayılmalarında Ermeni Ecmiyazin Katogigosluğu 'nun Rolü*, Kafkas Araştırmaları 2, İstanbul

Akşam Gazetesi, 13. 10. 2000

British Document on Ottoman Armenians, Prime Ministry Directorate General of Press Information, 1983, Vol. II, Ankara

ÇİÇEK, Rahmi, ‘‘Trabzon 'da Ermeni Nüfusu ve 1896 Ermeni Olayları’’ , 2000, Sayı 451, Türk Kültürü Dergisi,

Ermeni Komitelerinin A 'mal ve Harekat-ı İhtilaliyesi, 1916, 1332, İstanbul

GÜLER, Ali (ve diğerleri), 2001,*Her Yönüyle Ermeni Sorunu*, Ankara

İLTER, Erdal, 1995-1996, ‘‘Ermeniliğin Siyasi Mesele Haline Dönüştürülmesinde Kilisenin Rolü’’ , Avrasya Dosyası, C. 2, S. 4, Sonbahar

İLTER, Erdal, 1999, *Ermeni Kilisesi ve Terör*, Kök Yay, Ankara

KARAŞ, Zeynep, 2007,*Ermeni Terör Örgütü: Asala*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

KILIÇ, Davut, 2001, ‘‘Rusya 'nın Doğu Anadolu Siyasetinde Ecmiyazin Kilisesi 'nin Rolü’’ , Ermeni Araştırmaları, Sayı 2

KÜÇÜK, Abdurrahman, 2009,*Ermeni Kilisesi ve Türkler*, Ankara

MAYEWSKI General, 1986,*Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar*, Çev., A. Süslü, Ankara

ORMANIAN, Malachia, 1989,*Osmanlı Arşivi Yıldız Tasnifi-Ermeni Meselesi*, 1-II. İstanbul

ORMANIAN, Malachia, 1994,*Osmanlı Belgelerinde Ermeniler (1915-1920)*, Başbakanlık Devlet Arşivi, Ankara

SARAY, Mehmet, 2010,*Ermenistan ve Türk-Ermeni İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara

TOSUN, Ramazan, 2009,*Cumhuriyet ve Azınlıklar*, Berikan Yay., Ankara

TURAL, Sadık, 2008,*Ermeni Meselesine Dair*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara

TÜRKÖZÜ, Halil, Kemal, 1995,*Osmanlı ve Sovyet Belgeleriyle Ermeni Mezalimi*, 3. Bas. Ankara

URAS, Esat, 1987,*Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, 2. Baskı, Belge Yayınları, İstanbul

URAS, Esat, *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, İstanbul, 1950, (1. Baskı), İstanbul, 1987 (2. Baskı). Ermeni Terörü, <http://www.ermenisorumu.gen.tr/turkce/yanitlar/yanit11.html>, Erişim tarihi: 10.12.2014.

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

Cilt:2/Sayı:5/Mayıs/2015

ISSN:2148-2292.

Volume:2/Number:5/May/2015

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ И МЫСЛЬ